

Rendező:

Networkshop 2020
ONLINE

Házigazda:

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
UNIVERSITY OF PÉCS

„Esélyeink és kihívásaink a digitális transzformáció világában”

Országos Online Konferencia
2020. szeptember 2–4.

INNOVÁCIÓS ÉS TECHNOLÓGIAI
MINISZTERIUM

Szerkesztette: Tick József, Kokas Károly, Holl András

Tipográfia és tördelés: Vas Viktória

Networkshop
2020. szeptember 2-4. Pécsi Tudományegyetem, (On-line)
konferencia előadásainak közleményei

ISBN 978-615-01-0376-1
DOI: [10.31915/NWS.2020](https://doi.org/10.31915/NWS.2020)

Kiadja a HUNGARNET Egyesület
az MTA Könyvtár és Információs Központ közreműködésével
Budapest
2020

Borítókép: [freepik.com](https://www.freepik.com)

Egy adatbázis születése – A saját fejlesztésű „A magyarországi szakszótárak és -lexikonok bibliográfiája” adatbázis bemutatása

Arató Balázs

PTE Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont

arato.balazs@lib.pte.hu

[ORCID: 0000-0003-0260-1945](https://orcid.org/0000-0003-0260-1945)

Birth of a Database - Presentation of the self-developed database “Bibliography of Hungarian Specialist Dictionaries and Lexicons”

The article introduces the birth and the operation of a unique Hungarian database, which contains specialist dictionaries and lexicons of several scientific areas. It describes how it can be used from user- and administrator point of view. I also tried to position it in a historical background as well.

The purpose of the collection was to take stock of all works (monolingual, bilingual, multilingual) which list the vocabulary of a particular field and which (were):

- published in Hungary;
- not published in Hungary, but has a Hungarian author;

and

- Works called dictionaries are also the subject of collection, e.g. manuals with a dictionary-like appendix.
- One of the languages must be Hungarian.

Keywords: specialist dictionaries, lexicons, bibliography, database, terminology

Előzmények

A magyarral kapcsolt szakszótári bibliográfia készítése a kezdetektől (2006) alapfeladatként jelentkezett a pécsi *Terminológiai Dokumentációs Központban* (későbbiekben TermDok), és a nemzetközi együttműködés (Bécs-Köln-Pécs) megalakulásakor a nemzetközi team tagjai is célként tűzték ki. Bécs és Köln régóta dolgozik ezen nyugat-európai viszonylatban. A pécsi központ feladatául a magyarral kapcsolt szakszótári bibliográfia elkészítését kapta, majd később erre alapozva és abba integrálva a környező országokét. A terv egy digitális bibliográfia elkészítése volt, és hogy a három dokumentációs központ digitálisan összekapcsolva végzi majd információs tevékenységét.

Időközben a Magyar Tudományos Akadémia Szótári Munkabizottságán belül is természetes igényként jelentkezett ez a feladat, hiszen *Magay Tamás*, a bizottság korábbi elnöke, sok gyűjtő bevonásával, korábban már elvégezte a köznyelvi szótárak felkutatását, ami nyomtatásban, két ízben meg is jelent¹.

¹ Magay Tamás (2011) *A magyar szótáriróladom bibliográfiája*. Akadémiai Kiadó, Budapest. (Lexikográfiai füzetek 1.) Második javított és bővített kiadás.

A szakszótári bibliográfia elkészítésének koordinálását a Szótári Munkabizottság *Muráth Ferencnére*, a Bizottság tagjára, egyben a pécsi TermDok akkori vezetőjére bízta. Judit nyugdíjazása után külsős szakértőként továbbra is aktívan részt vesz a munkában, nélküle és szakértelme nélkül sosem valósulhatott volna meg ez projekt, ami mindig is Judit egyik nagy álma volt. Hogy minél szélesebb tudományterületet felölelhessen az elektronikus szakszótár, fáradságot nem kímélve igyekezett beszervezni a külsős szakembereket, hogy területeik szótárait feltöltsék az adatbázisba. A bibliográfia végül a *Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont* szakmai és informatikai támogatásával, a TermDok, ugyanakkor a Szótári Munkabizottság elgondolásainak összhangba hozásával, digitális formában valósult meg. A szótár létrehozásában a *Benedek Ferenc Könyvtár* munkatársaként, mint a TermDok jelenlegi ügyvivője, *Arató Balázs* is szerepet vállalt valamint az adatbázis informatikai hátterének megteremtésében és karbantartásában részt vett *Takács Ákos*, az Egyetemi Könyvtár informatikai osztályának korábbi munkatársa. Ákosnak köszönhetjük az adatbázis informatikai alapjának megtervezését, azt a vázlat, amire aztán a szakértő kollégák felfűzik a szakmai tartalmat.

Az adatbázis elkészülésekor az alábbi célkitűzéseket, terveket tartottuk szem előtt.

1. Elektronikus rendszerben (adatbázis formájában) kívánjuk tárolni a szakszótári bibliográfiánkat.
2. A gyűjtés célja minden olyan (egynyelvű, kétnyelvű, többnyelvű) mű számbavétele, amely egy bizonyos szakterület szakszókincsét veszi számba és amely:
  - Magyarországon jelent meg;
  - nem Magyarországon jelent meg, de van magyar szerzője;
  - gyűjtés tárgyát képezik a szótárszerűnek nevezett művek is, pl. kézikönyvek, amelyhez szótárszerű függelék kapcsolódik.
  - Az egyik nyelvnek magyarnak kell lennie
3. Az adatbázis rekordjainak tételeit bibliográfiai és terminológiai szempontok szerint kell meghatározni.
4. Az adatbázis készítésekor messzemenően támaszkodtunk Magay Tamás: A magyar szótáriróladom bibliográfiája című munkájában szem előtt tartott elvekre, kiegészítve azokat a szakszótárak besorolásának egyéb kívánalmaival.
5. A bibliográfia tartalmának összeállításakor első körben a 2014-ben megjelent tanulmánykötet² szakirodalmában a tanulmányok szerzői által már összegyűjtött műveket szándékoztuk rögzíteni, kiegészítve a korábban megjelent bibliográfiákban³ fellelhető szakszótárakkal. Második körben a helyi (OPAC), harmadik körben országos (MOKKA-ODR) ezt követően pedig egyéb katalógusokat, adatbázisokat terveztünk felhasználni.
6. A rendszer adatai legyenek nyilvánosak, de a módosításhoz, adminisztrációhoz bejelentkezés szükséges.

---

2 Muráth Judit ed. (2014) Hungarian Lexicography III. LSP Lexicography. Akadémiai Kiadó, Budapest. (Lexikográfiai füzetek 7.)

3 Sági István (1922) A magyar szótárak és nyelvtanok kötetése. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest. (A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 18)

7. A bibliográfia számára megfelelő adatbázis létrehozása, vagy már meglévő átformálása igény szerint. Fontos szempont volt a korábban már említett kereshetőség és a rekordok különböző szempontok szerinti rendezhetősége. Végül egy teljesen egyedi, de az Egyetemi Könyvtár által már használt alapokra épülő adatbázis került fejlesztésre Takács Ákos által.
8. Végleges verzió kiadásai, formátumai: az elkészült (de a jövőben még folyamatosan bővíthető) bibliográfia alapesetben webes felületen legyen megtekinthető, de távolról tervezünk nyomtatható verzió előállítását is.
9. A fentiekben felmerülő esetleges igény miatt fontos a rekordok nyomtathatósága is.

A bibliográfia rekordjainak gyűjtéséhez, rendezéséhez szükségesnek láttuk további humán erőforrás igénybevételét. Első körben javasoltuk, hogy a KPVK informatikus könyvtáros képzésében részt vevő hallgatók között hirdessük meg önkéntes alapon. A téma és az elvégzett munka kiváló alap lehet egy szakdolgozat megírásához. Ez végül nem valósult meg, így az adatbázis feltöltéséhez végül Muráth Ferencné és Arató Balázs mellett a korábbiakban már említett külsős, az adatbázis egyes szakterületeinek szakértői járulnak hozzá, önkéntes alapon. Ezúton is köszönöm a munkájukat: *Bérces Edit, Czékmán Orsolya, Fogarasi Katalin, Révész Eszter, Seidl-Pécs Olívia, Szamosmenti Marianne.*

Az adatbázis működése

Tanulmányom ezen fejezetében szeretném bemutatni a szakszótári adatbázisunk működését.

Műveletek

1. Bejelentkezés

Az adatbázis alapvetően nyilvános, de az adatmódosításhoz, bevitelhez bejelentkezésre van szükség. Nyílt regisztrációra nincs lehetőség, a felhasználókat a rendszeradminisztrátor hozza létre.

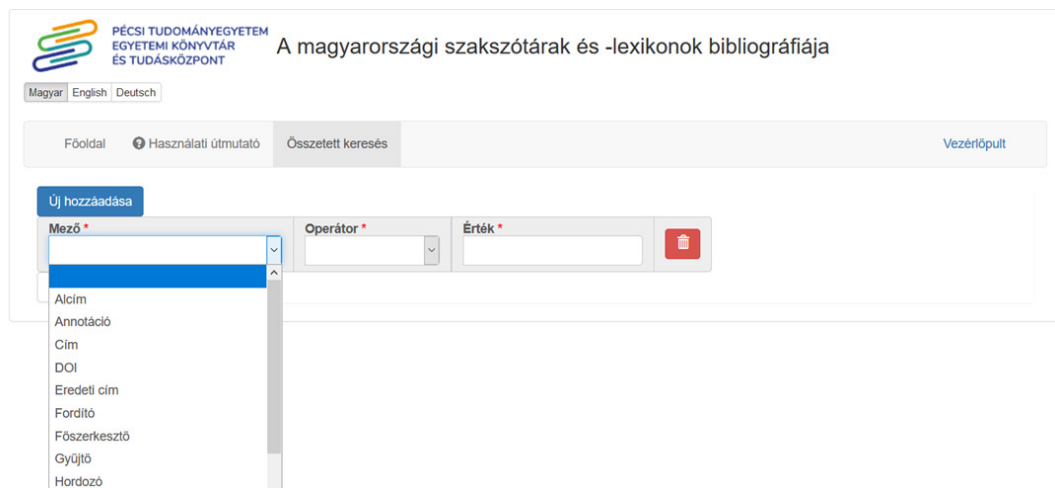
A felhasználó létrehozásakor megadandó adatok:

- Felhasználónév (a bejelentkezéshez)
- E-mail cím
- Jelszó (A mező mellett egy „Generálás” gombra kattintva véletlenszerű jelszó generálható. Bejelentkezés után megváltoztatható.)

Az e-mail cím alapján a felhasználó értesítést kap a felhasználói fiókjának létrehozásáról. A levél tartalmaz egy linket, amire kattintva indítható a bejelentkezés.

2. Keresés

Az adatok között kétféle űrlap segítségével lehet keresni. Ezek az „egyszerű keresés” és „összetett keresés”.

1. ábra: Kereső mező

3. Egyszerű keresés

Az egyszerű keresés egy darab, egysoros, szöveges beviteli mezőt tartalmaz, amibe beírva a keresőkifejezést, az ENTER leütése után a rendszer az alábbi adatokban keres:

- cím
- szerző
- kiadás éve
- ISBN
- ISSN
- DOI
- sorozat címe
- tárgyszavak
- eredeti cím fordított mű esetén

4. Összetett keresés

Az összetett keresőben a felhasználó kiválasztja, hogy melyik adatra milyen kifejezéssel keres.

Egy feltétel megadása három mezőből áll.

1. Az adat, amiben keres a felhasználó
2. Operátor (tartalmazza, nem tartalmazza, egyenlő, nem egyenlő, kisebb, nagyobb)
3. Az érték, amire keres a felhasználó

Több feltétel is megadható egymás alatt. Egy új feltétel az „Új feltétel hozzáadása” gombra kattintva vihető be. A Feltételek között „ÉS” vagy „VAGY” kapcsolat választható. Ez a kapcsolat az összes feltétel között értendő. Nincs lehetőség két feltétel között „ÉS”-t és másik kettő között „VAGY” kapcsolatot választani egyidőben.

Adatbevitel, lektorálás, duplumellenőrzés

Főoldal [Használati útmutató](#) [Összetett keresés](#) [arato](#)

Admin menü

- Vezérlőpult
- Szótárak**
- Listák kezelése

Rendszerezés típusa

Van-e definíció vagy magyarázat

Van-e ábra

Tárgnyelvek *

- magyar
- angol
- arab
- bolgár
- bosnyák
- kínai
- horvát
- cseh
- dán
- holland

Tudományterület

Közreműködők [Új hozzáadása](#)

Típus *

Cím *

Alcím

Eredeti cím

Sorozat címe

Sorozat száma

Kiadó *

Kiadás helye *

Kiadások * [Új hozzáadása](#)

Kötet száma *

2. ábra: Adatbeviteli űrlap

Az adatbeviteli felület egyetlen űrlapból áll. Eredetileg úgy terveztük, hogy az űrlap tetején az adatbevitelőnek ki kell választani, hogy interneten elérhető, nyomtatott vagy egyéb hordozón elérhető szótár adatait tölti fel. A kiválasztáskor a nem releváns mezők inaktívvá válnak. Ez végül a programozás során nem ebben a formában valósult meg, a típus egy későbbi adatbeviteli mezőben választható ki.

Egy „Duplumellenőrzés” gomb is megjelentettünk a felületen, amivel ellenőrizhető, hogy a feltöltendő szótár adatai léteznek-e már az adatbázisban. Az ellenőrzés az alábbi adatok alapján történik:

- Szerző
- Cím/Kiadás éve
- ISBN

Az ellenőrzés a következő módon történik:

A rendszer megkeresi azokat a rekordokat,

- ahol egyezik az ISBN szám, vagy
- az alábbi szempontok szerint legalább kettő igaz
  - az úrlapon begépelte szerzők mindegyike szerepel a rekordban
  - A beírt cím a „soundex” algoritmus szerint hasonló a tárolt címhez (bizonyos, egy-két karakteres elgépeléseket felismer)
  - A legkorábbi kiadás év megegyezik a beírt legkorábbi kiadási évvel
- amikben az úrlapon begépelte szerzők mindegyike szerepel és
- amiknek a címe megegyezik az úrlapon beírt címmel és
- a legkorábbi kiadási év megegyezik az úrlapon megadott legkorábbi kiadási évvel

A találati listában egy linkre kattintva, új ablakban meg lehet nézni a szótár részletes adatait.

A duplumellenőrzés csak a „Duplumellenőrzés” gombra kattintva indul el. Más esemény hatására (pl. adatok mentése) nem. *A jövőre való tekintettel, amikor már nagyszámú rekord lesz az adatbázisban, érdemes lehet elgondolkodni mentés során automatikus duplumellenőrzésről, ez nagyban megkönnyítheti az adatrögzítők dolgát.*

A bevitel bármikor megszakítható és később folytatható. Ezalatt a bejegyzés nem nyilvános, de

- az adatbevitelők a saját befejezetlen bejegyzéseiket külön listában láthatják
- az adminisztrátorok rákereshetnek az összes befejezetlen bejegyzésre.

A bejegyzés szerkesztése egy „Mentés és befejezés” gombra kattintva, véglegesítve elmenthető. Ezt követően az adatbevitelő már nem szerkesztheti tovább a bejegyzést.

A beküldés befejezése előtt a „Mentés” gombra kattintva a rendszer a kötelező adatokat is elengedi menteni üresen. Befejezni viszont csak érvényes adatokkal lehet.

A beküldő által befejezettnek jelölt rekordot lehetőség van egy arra jogosult felhasználónak visszaminősíteni „nem befejezett”-re, de az adatbevitelő továbbra sem szerkesztheti.

A bejegyzés addig nem nyilvános, amíg egy adminisztrátor jóvá nem hagyja.

Adatok módosítása

Az adatok utólag is módosíthatók a webes felületen az adminisztrátorok által.

Adatok törlése

A még be nem fejezett rekordokat a beküldő is bármikor törölheti. Befejezés után viszont már csak az adminisztrátorok törölhetnek. Az adatok ilyenkor véglegesen elvesznek.

Adatok lektorálása

Miután az adatokat az adatbeviteli űrlapon feltöltötte és befejezettre állította, egy adminisztrátor átnézheti a tartalmát és javíthatja az elgépeléseket, helyesírási hibákat. Miután az adminisztrátor végzett a rekorddal, ezt a „Lektorálva” gombbal jelzi, majd a rekord nyilvánossá válik. Ez a gomb végül „Mentés és véglegesítés” lett.

Ha a rekordot egy adminisztrátor tölti fel, lehetősége van azonnal a saját beküldését lektorálni, véglegesítettnek minősíteni.

Listák szerkesztése

A program egyes, a beviteli űrlapon is megjelenő listákat adatbázisban tárol, így ezeket az adminisztrátorok módosíthatják. Felvehet új elemeket, módosíthat, törölhet értékeket, amikre nem hivatkozik egyetlen rekord sem. Ilyen listák például:

- Tárgyszavak
- Metanyelv
- Tárgnyelv
- Szakterületek

Amennyiben egy törölendő elem (pl. Metanyelv) szerepel már valamelyik rekordban, a program egy kattintással lehetőséget ad az érintett rekordok keresésére.

Statisztikák készítése

Statisztikákat készíthetünk belső használatra, melyek a következők:

- Látogatástatisztika: hányan látogatták a weboldalt, illetve egyes aloldalait adott időszak alatt.
- Keresési statisztika: milyen adatokra kerestek a legtöbbször.

Lehetőség szerint mindkét célra a Google Analytics szolgáltatását használjuk.

Visszajelzés

Általános

Eredetileg azt terveztük, hogy az oldalon egy nyilvános űrlap segítségével lehetőség van visszajelzéseket, például hibajelentést, véleményt írni. Ez a Kapcsolatfelvétel menüpont alatt érhető el. A bejelentések egy dedikált e-mail címre kerülnek elküldésre.

Ha egy e-mail cím sincs megadva, az a funkció kikapcsolását is jelenti, de lehetőség lesz egy kattintással az e-mail címek törlése nélkül is felfüggeszteni a visszajelzés funkciót (pl. ha kezelhetetlenül megnő a SPAM levelek száma).

A visszajelzés küldéséhez a következő adatokat lehet megadni:

- Küldő e-mail címe (kötelező)
- Visszajelzés szövege (Kötelező)

A rendszer megpróbálja kiszűrni a webes robotokat a kéretlen levelek számának csökkentése érdekében.

Rekordszintű hibajelentések

A rekordok adatai mellett egy „Hibajelentés” ikonra kattintva egy bizonyos rekordot is be lehet jelenteni. Ekkor az általános visszajelzés űrlapja jelenik meg kiegészítve a rekordra mutató hivatkozással egy külön, nem módosítható mezőben. A „Visszajelzés” jelenleg még csak úgy működik a rendszerben, hogy emailben fel lehet venni a kapcsolatot a rendszeradminisztrátorral.

Statikus oldalak

A tervek szerint az adatbázis tartalmaz statikus oldalakat is, amiken információkat jelenítünk meg a weblapról. Ezeket nem lehet adminisztrációs felületen kezelni, mivel viszonylag ritkán van szükség a módosításukra. A programozó tudja javítani, módosítani. Ezek az alábbi oldalak (tetszőlegesen bővíthető):

- Információ az oldalról: mi a célja az oldalnak. Itt kerültek megemlítésre azok a személyek is, akik közreműködtek valamilyen formában az adatbázis elkészülésében.
- Használati útmutató: Információk a keresésről, az adatbázis használatáról.

Szerepkörök

A rendszerben különböző jogosultságú felhasználók vannak, akik más-más funkcióhoz férnek hozzá. Az alábbi szerepköröket tartalmazza a program:

- Vendég:
  - Csak a keresőt használhatja és megnézheti a találatokat
  - A találatok egyikére rákattintva megnyithatja azt külön ablakban.
- Adatbevivő:
  - Mindent tud, amit a „Vendég” felhasználók
  - Bejelentkezhet a rendszerbe
  - Bibliográfiai rekordokat tölthet fel
  - Módosíthatja az általa elkezdett, befejezetlen rekordokat.
  - Befejezettnek jelölheti az általa elkezdett rekordot
- Adminisztrátor
  - Mindent tud, amit az adatbevivő.
  - Módosíthatja bármikor bármelyik bibliográfiai rekordot.
  - Törölheti bármikor bármelyik rekordot.
  - Új tárgyszót vehet fel.
  - Új szakterületet és kódot vehet fel a rendszerezéshez, módosíthatja bármelyik tárgyszót.
  - Törölheti bármelyik tárgyszót, amelyik még nincs egy bibliográfiai rekordnál sem kiválasztva.
  - Ellenőrzöttre állíthatja a beküldött bejegyzéseket (értesítést kap az újakról).

Munkafolyamat / Workflow

- Az adatbevivő bejelentkezik a weblapon
- A nyilvános funkciókon túl választhat, hogy
  - Megnézi a félbehagyott beküldéseit
    - A félbehagyott beküldéseket törölheti
    - Folytathatja egy rekord szerkesztését
  - Új bibliográfiai rekordot küld be.
- Ha új bibliográfiai rekordot küld be,
  - Megjelenik a beviteli űrlap
  - Kitölti a duplumellenőrzéshez szükséges mezőket
  - Rákattint a „Duplumellenőrzés” mezőre, és ha van duplumgyanús rekord, azokat a program kilistázza az űrlap felett
  - Ha nem volt duplum, folytatja az adatok kitöltését.
  - Kitöltés közben bármikor megismételheti a duplumellenőrzést
  - Ha az adatbevivő úgy véli, minden adatot kitöltött, a „Mentés és befejezés” gombbal véglegesítheti a beküldést.
  - Ha a „Mentés és befejezés” gombra kattint az adatbevivő, a rendszer ellenőrzi a bevitt adatok formátumát, az üresen hagyott kötelező mezőket és hibaüzenetet jelenít meg probléma esetén.
  - Ha nem történt hiba, a rekord befejezett státuszúra áll, amiről értesítést kap minden „adminisztrátor” szerepkörű felhasználó, de a rekord még nem lesz nyilvános.
- Egy adminisztrátor belép a felületre és a lektorálásra váró rekordok közül kiválaszt egyet.
- A kiválasztott, ezzel lektorálás alá kerülő rekord zárolva lesz addig, amíg ki nem lép a szerkesztésből az azt szerkesztő felhasználó.
- Amikor az adminisztrátor megfelelőnek gondolja a rekordot, rákattint a „Mentés és véglegesítés” gombra, és a bejegyzés nyilvános lesz.

Összegzés

A fentiekben arra tettem kísérletet, hogy felvázoljam egy a PTE berkeiben, a különféle szakterületek kiváló szakembereinek együttműködésében elkészült adatbázis megálmodásának, majd megvalósulásának fázisait, hogy mit szeretünk volna elérni, milyen célok vezéreltek a megalkotásakor. Tanulmányomban röviden összefoglaltam működését adminisztrátori és adatrögzítői szemszögből. A tanulmány írásának időpontjában az adatbázis már szerencsére üzemel és lehetőségeinkhez képest folyamatosan töltjük fel az adatokat. Jelenleg 765 rekord található benne, de a gyűjtőmunka folytatódik és a közeljövő terve egy pdf alapú e-könyv is.

Bibliográfia

Bib = *Bibliographie der Wörterbücher/Bibliography of Dictionaries*. 1–9. kötet (1965–1981)
Warsaw: Wydawnictwa Naukowo-Techniczne.

Magay Tamás (2011) *A magyar szótáirodalom bibliográfiája*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
(Lexikográfiai füzetek 1.) Második javított és bővített kiadás.

Muráth Judit ed. (2014) *Hungarian Lexicography III. LSP Lexicography*. Akadémiai Kiadó,
Budapest. (Lexikográfiai füzetek 7.)

Sági István (1922) *A magyar szótárak és nyelvtanok kötéshete*. Magyar Nyelvtudományi
Társaság, Budapest. (A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 18)